

Unatoč povremenim nedorečenostima, posebice kada je riječ o definiranju žanra koji je predmet studije (iako naslov kazuje kako se autor bavi putopisnim romanom, predmet analize su i djela koja se ne mogu smjestiti u fikcionalna, kao što su *Tužni tropi* Lévi-Straussa ili *Into the Wild* Jona Krakauera, nefikcionalno djelo temeljeno na iskustvu stvarne osobe Christophera McCandlessa, koji je nakon dugogodišnjeg skitničkog putovanja po SAD-u skončao u aljaškoj divljini), studija *The Contemporary Anglophone Travel Novel* nudi korisna promišljanja za sve koji se bave suvremenom književnošću putovanja.

Ivona Grgurinović

Marc Augé, Pohvala biciklu, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2010., 71 str.

Pohvala biciklu Marca Augéa intimistički je esej, istodobno i autobiografska refleksija i kulturna biografija bicikla. Iako pisan bez teorijskih pretenzija, populističkim tonom, esej je sinteza autorova bavljenja fenomenom mjesta. Sinteza, ali ne u metodološkom već u dijalektičkom smislu: ako je klasično poimanje "mjesta" teza, Augéova kovanica "nemjesto" antiteza, bicikl je tada mišljen kao sinteza, odnosno mogućnost individualne neutralizacije negativnih učinaka supermodernosti. Da je riječ o o utopističkom snu, naznačeno je već i naslovom uvodnog poglavlja: "Bicikl, od mita do utopije".

Autorove proustovske reminiscencije na ljetne praznike kod djeda u Bratagni na svom prvom, plavom biciklu, potaknuo je projekt *Vélib'* – sustav iznajmljivanja bicikla po načelu samoposluživanja uveden na pariške ulice u srpnju 2007. godine. Okret pedale, i Augéu se otvara široko semantičko polje; "bicikl" postaje isprva slojevitim simbolom djetinjstva, izgubljene radničke klase i nacionalne mitologije (*Tour de France*), a na kraju i sredstvom humaniziranja današnjih megalopolisa.

Prisjeća se sportskih časopisa u kojima je ranih pedesetih, čekajući kod frizera, tražio fotografije svog heroja Fausta Coppija (prvaka *Tour de Francea* 1949. i 1952. godine) i ploče na ulazu gostionice koju bi gostioničar svakodnevno ispisivao rezultatima pojedinih etapa *Tour de Francea*. Nadovezuje se na Barthesovu analizu medijske mitologizacije *Tour de Francea* i konstrukcije trkača-heroja iz njegovih *Mitologija* te ju nadopunjuje emskom perspektivom. Prisjeća se i brojnih, s vremenom ugaslih, lokalnih i regionalnih utrka, pokušavajući odrediti uzroke ili tek naznačiti simptome slabljenja nacionalne biciklističke mitologije. Učestale dopinške afere smatra posljednjim fazama desakralizacije nacionalnog mita koja je otpočela već s praksom marketinškog brendiranja trkača (str.38). Komodifikacija nacionalnog mita pod cijenu identiteta u kontekstu neoliberalizma i konstrukcije "europskosti": "Zamjena nacionalnih i regionalnih ekipa ekipama velikih tržišnih marki (...) zapravo je potvrdila trijumf potrošačkog društva. *Tour de France* je iz nacionalne dimenzije izravno prešao u tržišnu globalizaciju zaobilazeći europsku dimenziju" (str. 22).

Bicikl je i dio osobne mitologije, kako Augéove tako i moje, pa je njegov plavi bicikl pobudio sjećanja i na sve vlastite "evolucijske" faze, od sivog *Ponija* s pomoćnim kotačima, do *BMX-a* (iz nekog razloga zvao sam ga "be-me-iks"), preko *mountain bikea* pa do sadašnje retro faze – starog *Roga* iz očeve mladosti. Prizivajući scene iz filmova Jacquesa Tatija i stihove pjesme *A bicyclette* Pierra Barouha, Augé fenomenološki razlaže adolescentska biciklistička iskustva vezana uz osjećaj osobne slobode: "Prvi okretaj pedale, to je zadobivanje nove autonomije (...), opipljiva soboda, pokret vrškom stopala kada bicikl odgovara na želju tijela i gotovo ga prestiže. U nekoliko sekundi, uski obzor se otvara, pejzaž se pokreće. Drugdje

PRIKAZI

sam" (str. 24). Malo dalje u tekstu nastavlja: "Ta bliskost s prostorom značila je neviđen izazov ispunjen samoćom" (str.25).

Ali uz funkciju "otkrivanja sebe", bicikl za Augéa ima i funkciju "otkrivanja drugih": "Omamljenost samoćom nije, dakle, isključena iz društvenosti i to je, smatram, jedna od trajnih prednosti biciklizma" (str. 28). Ima nešto nedosljedno i pomalo naivno, ali iskreno optimistično u primjerima koje navodi kako bi dočarao spontanost biciklističke interakcije, na primjer: grupna vožnja pariških umirovljenika i njihove djetinjaste utrke, ili pomoćiskusnih biciklista-iznajmljivača neiskusnima u uporabi kompjutoriziranih automata za iznajmljivanje bicikla. Augé jednostavno inzistira u vjeri da je otvorenija interakcija sa slučajnim prolaznicima nužna posljedica neposrednosti odnosa koji biciklist/ica ima prema gradskom prostoru kojim se kreće.

S tom utopističkom pretpostavkom i uz okret pedale gusta prostranstva decentraliziranog i tranzitnog megalopolisa pretvaraju se u mjesta slučajnih susreta. Pariški *flâneuri* ponovo ustaju i sjedaju na bicikle (str. 43), a grad gubi značajke nemjesta, mijenjajući se ponovno u mjesto identitske izgradnje svojih stanovnika-biciklista. Dijalektičko dokidanje: biciklizam – "sport bez mjesta" (str. 23) poništava učinke urbanog nemjesta. Okret dalje i evo nas u potpunoj utopiji.

Augé zamišlja megalopolis poput Pariza za tridesetak godina i vidi širi centar oslobođen privatnih automobila, kolnik rezerviran za bicikliste, pločnik za pješake, odvojeni javni promet, a monumentalne *parking*-tornjeve na periferiji. "Okretajem pedale" postupno se mijenja slika svijeta, ne samo urbanistička i ekološka nego i socio-politička. Otvaranje gradova biciklima spontano je dovelo do oblika gradskog komunizma, a ubrzana potražnja za biciklima promijenila je svjetsku ekonomiju: "Sve se događa kao da je biciklistički politeizam potkopao naftni monoteizam" (str. 61). Naravno, bude se ugasle regionalne biciklističke utrke diljem Francuske i svijeta, a *Tour de France* ponovno zadobiva stari sjaj, mit oživljuje. Nepotrebno je dodati da se biciklisti svih zemalja uskoro ujedinjuju, pa postaje jasno da je: "upravo bicikl taj koji je omogućio uvođenje trećeg puta, onoga koji se, između liberalizma i socijalizma, prije svega brine o sreći pojedinca" (str. 62). Naravno, takav slijed događaja ima i metafizičke posljedice o kojima se raspravljalo na velikim konferencijama održanih kasnih tridesetih godina 20. stoljeća pod nazivima: "Bicikl i kraj ideologija", te "Bicikl ili smrt boga" (ibid.).

U nekoj usputnoj digresiji Augé razotkriva nostalgичnost svog utopizma: "Opet je 1936. godina, s tom razlikom što više nema prijetnje rata na obzoru" (str. 57). Rođen 1935. godine, autor svoju utopiju ne projicira u budućnost, nego u prostor vlastita djetinjstva. Bicikl je dakle utopističko sredstvo totalne revolucije, a učinci okretaja pedale počinju tamo gdje su zapeli veliki projekti modernizma: budućnost je zapravo novi početak. Marca Augéa bolest je spriječila da u proljeće 2009. godine održi predavanje zakazano na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu (u sklopu konferencije nevladine organizacije "Bacača sjenki"), a da nas je slučajno posjetio u proljeće ove godine (2010.), mogao je prisustvovati konferenciji jednako zvučnog naziva kao i njegove parodijske, pod nazivom "Posvećenje biciklističkog proljeća", u organizaciji *Biciklopopravljaoine Zelene akcije* u Frankopanskoj. I dok Augé, nazivajući iznajmljivanje pariških bicikala slobodnim "posuđivanjem", potpuno zanemaruje da se naplaćuje, suprotstavljam mu se primjerom jedne zagrebačke, stvarne utopije: navedena *Biciklopopravljaoina* funkcionira na volonterskoj bazi; zagrebački biciklisti, po načelu "uradi sam", mogu besplatno koristiti alate i prostor radionice, a uz to su im na raspolaganju i volonteri popravljajući (igrom slučaja, pretežito humanističkih usmjerenja – sociolozi, filozofi...). Taj primjer kao da vrlo doslovno konkretizira, iako ne i banalizira zaključnu rečenicu Augéova eseja: *Biciklizam je humanizam* (str. 69).

Bojan Mucko